

Overweging Mattheus 5; 38-48
23 februari 2020

Op de dagen dat mijn kinderen bij mij zijn, lees ik tijdens het avondeten voor uit de kinderbijbel. Iedere avond een verhaal. Franka is vier en luistert zonder te vragen. Haar broer is negen en weet genoeg om als ik aan kondig "het grote feest" blij uit te roepen: "Oja! Over die vrienden die niet meer mochten komen!" Of, als ik voor de afwisseling eens een andere kinderbijbel kies, zich te beklagen omdat in deze versie allemaal mooie stukken uit het verhaal zomaar zijn weggelaten.

Ik verheug me steeds opnieuw over het feit dat ze de verhalen graag horen, al vragen ik me wel eens – half schuldbevestigend – af of het komt doordat ik heb aangekondigd dat het in feite "geheime verhalen" zijn, die bijna niemand meer kent wanneer zij groot zijn. Een poosje geleden kwam een vriendje van Midas – mijn zoon - bij ons eten, en zoals gebruikelijk gingen we even "praten met God". Dat vond het vriendje blijkbaar zeer merkwaardig, want zodra ik mijn ogen weer opendeed, riep hij: "Geloof jij in God?" "Ja" antwoordde ik, "ik geloof in God." "Geloof je dan dat Jezus kon vliegen?" "Nee," zei ik enigszins beduusd en me afvragend waar die vraag op gebaseerd was, "dat geloof ik niet." "En," vervolgde het vriendje, "geloof je dan dat hij zomaar over water kon lopen?" Terwijl ik zat na te denken hoe ik deze vraag zou beantwoorden, riep Midas: "Ja maar, zo zijn die verhalen toch helemaal niet bedoeld! Misschien had Jezus wel een bootje – het gaat er toch om dat hij zijn vrienden kwam helpen!" Ik staarde hem verrast aan: hoera, mijn zoon was 8 en hij had het begrepen!

Ik vertel dit niet alleen maar omdat het soms leuk is om een beetje over je kinderen op te scheppen, of omdat ik hoop dat u het een grappige anekdote vindt, maar ook omdat ik denk dat er iets fundamenteels uitgaat van dit gebeuren; iets waar Midas, mijn zoon, zich uiteraard niet van bewust was: dat de kracht van bijbelverhalen ligt in de interpretatie ervan. Vorige week zei Dick Akerboom hier heel terecht dat we soms met zulke grote woorden spreken dat die woorden eigenlijk nergens meer over gaan, of in elk geval niet meer raken aan ons eigen leven. Vrede, liefde, gerechtigheid – ja natuurlijk, dat willen we allemaal. Maar hoe ziet er dat dan uit – in de weerbarstige praktijk van ons eigen leven? Hoe gaan we om met familievetes die al decennia bestaan? Hoe kunnen we iemand liefhebben die ons keer op keer afwijst, zonder ons zelfrespect te verliezen?

Ook in de lezingen van vandaag hoorden we even bekende als ingewikkelde teksten. "Maar ik zeg u geen weerstand te bieden aan het onrecht, maar als iemand u op de rechterwang slaat, keer hem dan ook de andere toe." En even verderop: "Bemint uw vijanden en bidt voor wie u vervolgen." Ik weet niet hoe het u vergaat, maar ik word altijd een beetje kriebelig als ik deze teksten hoor. Misschien past het beeld van de lijdzame christen, die niet vraagt en niet klaagt maar alles lankmoedig verdraagt, gewoon niet zo bij een maatschappij die assertiviteit en zelfredzaamheid zo hoog in het vaandel heeft. Aha! Denk ik dan onmiddellijk: nu wordt het interessant! Want bijbellezen is altijd een vorm van cultuurkritiek, of zou dat moeten zijn. En hier botst het zeker: het geloof in eigen kracht, in opkomen voor jezelf, in je mannetje staan en je niet de kaas van het brood laten eten dat de maatschappij ons voorhoudt, staat diametraal tegenover Jezus uitspraak dat we onze vijanden moeten liefhebben. Het maakt ons bewust van die maatschappelijke normen en waarden, die we soms niet eens meer zien omdat we ze zo normaal vinden. En dan kunnen we ons afvragen: wat vinden we eigenlijk van die normen en waarden? Maakt het ons gelukkig om altijd assertief en mondig te zijn, om nooit iemand anders nodig te hebben omdat we alles zelf wel oplossen? Om direct op onze achterste benen te staan als iets anders is dan we hadden gehoopt of verwacht of waar we meenden recht op te hebben? Ik zou denken van niet, en wat dat betreft zou ik ook mezelf wel een bepaalde dosis van de waarden waar Jezus voor lijkt te staan, toewensen: niet meteen ergens bovenop springen als ik me aangevallen voel, niet meteen boos of in de verdediging.

Maar dan lees ik de tekst nog eens: "als iemand u op de rechterwang slaat, keer hem ook de andere toe" en ik stel me een kind voor dat op het schoolplein wordt gepest vanwege zijn flaporen of peentjeshaar of sociale onhandigheid. Wat zeggen we dan tegen zo'n kind? "Keer hem ook je andere wang toe?" Zou dat niet betekenen at het kind zich maar moet schikken in zijn lot? Zou pesten werkelijk ophouden als je geen

weerstand biedt? Als ouder heb ik daar zo mijn twijfels bij. En als alles in mij in de weerstand schiet als het gaat om de positie van een kind, moeten we dan niet ook eens kritisch kijken naar de tekst zelf?

Tot wie sprak Jezus - bij monde van Mattheüs - eigenlijk? Niet tot de elite, niet tot de rijken en welgestelden van zijn tijd, maar tot de mensen in de marge. Waarom in vredesnaam zou hij hen, die toch al voortdurend allerlei vormen van treiterij moesten verduren, oproepen om dit onrecht lijdzaam te verdragen? Omdat er geen andere uitweg is? Dat zou van een cynisme getuigen dat op geen enkele manier bij Jezus past. Omdat hen allerlei goede dingen te wachten staan in het Koninkrijk Gods? Misschien, maar voor Jezus had dat Koninkrijk Gods alles te maken met ons leven hier en nu – dus die verklaring past eigenlijk ook niet.

Toch nog eens verder kijken dan. Waar verwijst Jezus eigenlijk naar? Het is de tekst die we hoorden tijdens de eerste lezing: “Wees niet haatdragend tegen uw broeder. Wijs elkaar terecht, dan maakt ge u niet schuldig aan de zonde van een ander.” Wijs elkaar terecht...

In haar boek “Alles moet anders” legt theoloog Janneke Stegeman uit wat de context was waarin Mattheüs schreef: een gemeenschap die leefde onder de Romeinse bezetting. En als je in verdrukking leeft, ben je niet altijd in staat om je vrijelijk uit te drukken. Mensen gebruiken symbolen, metaforen, verholde taal. Het zijn teksten van mensen die een ondergeschikte rol spelen in de samenleving, en verzet is dan risicovol. In dit kader plaatst zij ook de uitspraak ‘keer dan ook de linker wang toe’ en zegt: Als je rechtshandig bent, sla je normaal gesproken iemand op de linkerwang, met de binnenkant van je hand. Probeer maar. Maar hier staat “als iemand u op de rechterwang slaat”. Op de rechterwang slaan kan wel, maar dan met de buitenkant van je hand. En dat is een neerbuigend gebaar, een teken dat je iemand als minderwaardig beschouwt. Iemand de linkerwang toekeren, is zo iets zeggen als: “Als je me wilt slaan, sla me dan als een gelijke. Ik accepteer niet dat je me als minderwaardig behandelt.” Wij elkaar terecht dus, precies zoals we hoorden in Leviticus.

Een verborgen boodschap dus eigenlijk. Een geheim verhaal, een beetje zoals ik mijn kinderen ooit voorhield. En zoals ik nu mezelf en ons allemaal voorhoudt: dat de bijbel geen pasklare antwoorden geeft, geen eenduidige beelden, maar ons uitnodigt om te lezen en te herlezen, op zoek naar een betekenis die ruimte en bevrijding geeft aan iedereen. En de moed om voor elkaar en onszelf op te komen.